

2006 YILINDA EKONOMİ ve VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

İsmail ŞİRİNER*
Murat AYDIN**

1. Giriş

Ekonomi politikasının iradi bir karar olması ile alınması hedeflenen sonuçlara ulaşma arasında çok yakın ve aynı yönlü bir ilişki mevcuttur. Yani, ekonomi politikaları üzerinde belirleyici olabildiği ölçüde istenilen sonuçlara ulaşmak da mümkün olabilmektedir. Türkiye, 24 Ocak 1980 kararları ile başlayan serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecine; 1989'da 32 sayılı karar, 1994 krizi, 1999 sarıntısı ve 2000-2001 krizinden sonra uygulamaya koyduğu yeniden yapılanma ve istikrar programları ile devam etmiştir. Bu yeniden yapılanma ve istikrar programları bağlamında da altına imza attığı stand-by anlaşmaları ve niyet mektupları ile iradi ekonomi politika uygulama hakkını da kısmen devretmiştir.

2000-2001 krizinin ardından Kemal Derviş ve IMF tarafından üzerinde tam bir mutakabat ile uygulamaya konan ekonomi politikalar ile Türkiye'nin neo-liberal yapısal dönüşümü önemli ölçüde tamamlanmıştır. Özelde Türkiye'deki bu yapılanmanın, genelde ise dünya konjonktüründeki gelişmeleri arkasına alan AKP iktidarı, ekonomi politikalarını iradi olarak yön vermek ve karar almak yerine kendisine IMF çerçevesinde ve uluslararası sermaye tarafından sunulan ekonomi politikalarının uygulayıcısı olmaktan öte gidememiştir.

Son 20 yıldır uygulanmakta olan ekonomi politikaları ana unsurlarından taviz vermeksizin 2006 yılında da devam etmiştir. Ancak dünya konjonktürünün de etkisiyle yoğunluğu ve derecesi yıllar içerisinde farklılaşmıştır. 2006 yılı, sonuçların daha net gözlemlenebilmesi açısından önemli olanaklar sağlamaktadır. Artan

* Kocaeli Üniversitesi, İİBF. İktisat Bölümü

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF, Maliye Bölümü

dışa bağımlılık ve kırılganlık, dünya ekonomisinde ortaya çıkan gelişmelerden Türkiye ekonomisinin çok daha fazla etkilenmesine yol açmaktadır.¹ Bu nedenle de 2002 sonrasında olduğu gibi, 2006 yılına ilişkin ekonomi politikası uygulamaları AKP'nin iradi bir ekonomi politikası uygulayamama acizliği içerisinde ele alınmakta ve genel sonuçları açısından değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, 2006 yılında dünya ekonomisinde yaşanan değişmelerin ekonomi politikaları bağlamında Türkiye'deki yansımaları ele alınmaktadır. Bu çerçevede, ekonomik büyüme, para politikası, fiyat istikrarı, cari açık, işsizlik, maliye politikası ve vergi politikalarındaki değişikliklere yer verilmektedir.

2. Dünyadaki Gelişmeler, Küreselleşme ve AKP'nin Şansı

2000'li yıllarla birlikte küreselleşme destekleyenlerinde dahi yarattığı olumsuz boyutları ile eleştirilere konu olmaktadır. IMF (2005) tarafından World Economic Outlook adlı çalışmada da dünya genelinde ortaya çıkan durum küresel dengesizlikler olarak ele alınmaktadır. Bu küresel dengesizliklerin iki önemli boyutu bulunmaktadır:²

- ABD'nin artan oranda tasarruf-yatırım açığı vermesi ve derinleşen cari açıklarının sürdürülmesinde giderek sona doğru yaklaşılması
- Metropol-çevre bağlantılarının tümüyle tersine dönmesi sonucunda özellikle de Asya Krizinin ardından çevre ülkelerin cari işlemler fazlaları vererek merkezin artan cari açıklarını besler duruma gelmesi.

ABD'nin cari açıklarının finansmanı için sürdürülen ve büyük oranda Çin'in ABD hazine bonolarına yaptığı yatırımlar ve ABD'nin Irak savaşı ile yarattığı ta-

1 Mayıs-Haziran çalkantısından en çok etkilenen ülke çeşitli faktörlerin bir araya gelmesinden kaynaklı olarak Türkiye olmuştur. Bu açıdan içsel faktörler şöyle açıklanabilir: "...Ancak Türkiye bu global dalgalanmadan en çok etkilenen ülke olmuştur. Bunun da nedeni Türkiye'nin kendi iç koşullarından kaynaklanmaktadır. Nitekim nisan ve mayıs aylarına gelindiğinde enflasyon hedeflemesine geçilen ilk yılın hemen başında canlı iç talep ile birlikte içeride de enflasyon baskısı artmış, Merkez Bankası başkanlık değişiminde sıkıntı yaşanmış, IMF ile borçların tamamen ödenip ilişkilerin sona erdirilmesi tartışmaları başlatılmış ve Danıştay saldırısı ile birlikte siyasi ortam önemli ölçüde gerilmişti. Bu ortamda yaşanan global dalgalanma karşısında, yeni ve eksik Merkez Bankası yönetiminin dalgalanmayı önlemesi, mali göstergelerde istikrarı sağlaması ve yeniden kendi güvenilirliğini oluşturması zaman almıştır.", SAE (Stratejik Araştırmalar Enstitüsü), "Ekonomide 2006 Değerlendirmesi ve 2007 Yılı Öngörüler", SAE Ekonomi Yazıları, Aralık 2006. s. 1-2.

2 Korkut Boratav, "Dünya Ekonomisinde Değişmeler ve Türkiye'ye Yansımaları", BSB Çalışma Raporu, Haziran 2007. s. 1.

lep canlanmasına mali genişleme ile destek verilmesi küresel piyasalardaki denge-
sizlikleri yaratmakta etken oldu. AKP, bu değişimin yaşandığı bir dünya kon-
jonktüründe ve tarihinin en büyük ekonomik krizinin peşi sıra toparlanma eğilim-
leri göstermeye başlayan Türkiye’de iktidara geldiğinde bazı olumlu sonuçların
alınması 2000-2001 krizinin ardından nerdeyse kaçınılmazdı.

Geçici olumlu sonuçların alınmasında en önemli etken şüphesiz sermaye gi-
rişlerinde yaşanan artışı. Uluslararası finansal arbitraj için gerekli iki önemli ko-
şulu; yüksek reel faiz ve düşük kuru 2001 krizi sonrası sürekli kılan Türkiye eko-
nomisine artan sermaye girişleri özellikle 2003 sonrasında etkisini göstermiştir.
2006 yılı itibariyle giriş yapan yabancı sermaye miktarı 131 milyar dolara ulaş-
mıştır. Türkiye ekonomisinin payı 2005’de %9 iken 2006 yılı itibariyle 12.7’e ka-
dar çıkmıştır. Bu durumun devam edebilmesinin koşulu ise 2003-2006’da olduğu
gibi sıkı para politikasının güçlü maliye politikası ile sürdürülmesi ve özelleştirme-
ler konusundaki başarının devam etmesine bağlı olduğu belirtilmektedir.³

2001 sonrasında önemli ölçüde ekonomi politikalarının özü haline gelen pi-
yasalaşma dünya ekonomisindeki gelişmeler de dikkate alındığında uluslararası
sermayenin girişindeki artışla Türkiye ekonomisinde ekonomi politikalarının reel
sonuçlarından çok sanal bir büyümeyi de beraberinde getirmiştir.

3. Dışa Bağımlılık ve Ekonomik Büyüme

2006 yılı Mayıs ayında Türkiye, gelişmiş ülkelerin merkez bankalarının faiz
artırımlarından kaynaklanan bir kur şokuna maruz kalmıştır. Bu şokun etkileri enf-
lasyon beklentileri üzerinde hemen hissedilmiştir. Şok öncesinde; enflasyon hede-
fi etrafında birbirine yakın seyreden beklentiler, şok sonrasında; enflasyon hede-
finin üzerinde birden fazla değer etrafında dağılmaya başlamıştır.⁴ Bu durum

3 IIF (Institute of International Finance), “Capital Flows to Emerging Market Economies”, IIF
January Reports, 2007. s.15

4 “Enflasyon beklentilerinde dağılmalar yaratan son çalkantının üzerinde iki temel sebepten
dolayı hassasiyetle durulmalıdır. Birincisi, bu çalkantının Türkiye’yi geliştirmekte olan diğer bir-
çok ülkeden daha fazla etkilemesidir. Geliştirmekte olan pek çok ülkenin borsasında, şok erte-
sinde, yaşanan değer kaybı Türkiye’nin gerisinde kalmıştır. İkinci sebep ise, 2003’te ABD’nin
Irak’a müdahalesi ve 2004’teki küresel dalgalanmaların Türkiye üzerindeki etkilerinin son
yaşananlardan daha hafif olmasıdır. 2003 ve 2004 yılındaki olumsuzlukların ardından dö-
viz sepetinin değerinin tepe noktasına ulaştığı tarihte %6,7 ve %14 olan artış, son dönemde
%24 olmuştur. Bunlara ilaveten; 2003’te, şok ertesinde, sepetin değeri 2004 ve 2006’ya gö-
re nispeten daha kısa bir sürede azalma eğilimine girmiştir. 2004 yılında döviz sepetinin de-
ğerinin söz konusu yılda yaşanan şokun öncesindeki değerine ulaşması dokuz aydan fazla

olumlu olarak sunulan ekonomideki tablonun sorgulanmasını artırmıştır. Mali sermayeye sıkı sıkıya bağımlı durumda olan ekonomik büyüme, 2006'nın hemen üçüncü çeyreğinde görülen düşüş de bu sorgulamaları doğrulamıştır.

2006 yılı da dahil olmak üzere son 5 yıldır ortaya konan büyüme sürecinin ne derece istikrarsız ve sürdürülemez bir yapıda olduğu 2006'nın Mayıs ayının ikinci yarısında başlayan finansal çözülme süreci ile kendisini göstermiştir. Birçok gözlemci Mayıs ayından bu yana Türkiye'de yaşanmakta olan gelişmeleri küresel finans piyasalarındaki daralma eğilimine bağlamış durumdadır. Gerçekten de "nasıl olsa finanse ederiz" anlayışı ile dış ekonomik ilişkilerinde büyük dengesizlikler gösteren Türkiye, Mayıs ayındaki finansal çözülmenin faturası, en ağır biçimde Türk ekonomisine yansımıştır.⁵ Mayıs-Haziran 2006 çalkantılarının üretimi, milli geliri, istihdamı aşağı çekici etkileri, bu nedenlerle Mayısı izleyen aylara taşınmıştır.

Tablo 1: Büyüme ve Sektörler

Büyümeye (Sabit Fiyatlarla) Yüzde Paylar	Ortalama Büyüme Hızları					
	2005	2006	2004	2005	2006	1997-2006
Tarım	11.4	11.1	2.0	5.6	2.9	1.0
Sanayi	29.2	29.6	9.4	6.5	7.4	3.9
Hizmetler	59.4	59.3	10.2	8.2	6.1	4.0
GSYİH	7.4	6.1	8.9	7.4	6.1	3.6
GSMH	7.6	6.0	9.9	7.6	6.0	3.2

Kaynak: BSB, 2007 Yılı Raporu, s. 19 ve DPT Ekonomik Gelişmeler, Nisan 2007, s. 2.

Türkiye ekonomisi mali sermaye girişlerine karşın 2006 yılında da büyüme sürecini sürdürmüştür (Tablo 1). Öyle ki 2006 yılının sonunda ekonomi yirmibir çeyrek dönemdir üst üste büyümüştür. 2004 yılında %9.9, 2005'te %7.6 büyüme gösteren GSYİH 2006 yılında da %6.1 büyümüştür. Ancak bu gelişme kredi kullanımının genişlettiği iç ve dış talebe bağlı yatırım eğilimindeki genişlemenin hızlandırdığı bir büyüme gerçekleşmiştir.⁶

sürmüştür. 2006 yılında ise Mayıstan itibaren terk edilen seviyelere geri dönüş halen gerçekleşmemiştir." Güven Sak ve Ozan Acar, "2006 Mayıs Çalkantısı 2003 ve 2004'teki Çalkantılardan Nasıl Farklı", TEPAV Politika Notu, 2006, s. 1-2.

5 Erinç Yeldan, "2001 Krizi ve Sonrasında Türkiye: Dış Borçlanma ve Spekülasyona Bağlı Büyüme Çözülürken", Haziran 2006, www.bilkent.edu.tr/~yeldane/MalatyaKurul-tay_Haz2006 (12.05.2007) s. 1-2.

6 SAE, a.g.e., s. 2. Tablo 1'den de görüleceği üzere kümülatif ortalamının yer aldığı son 1997-2006 sütunu hâlâ istikrarlı ve kalıcı bir büyüme trendine uzak olduğumu göstermektedir. Öte yandan TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2005 yılında olduğu gibi 2006 yılının üçüncü çeyreğinde de %5 beklenen büyüme oranını artış yönünde revize etmiştir.

Belli bir dönemdeki büyüme oranını hesaplamak için o ülkenin bahsedilen dönemdeki harcamalar veya üretim toplamındaki değişmelerden yararlanılmaktadır. Ancak büyümenin analizi bakımından bu yöntemler kadar önem verilmesi gereken bir diğer ayrıştırma yolu da üretim faktörlerinin büyümeye olan katkılarının ölçülmesine dayanır. Büyümenin üretim faktörlerinin katkısı açısından incelenmesinin en önemli avantajı üretime etki eden fakat gözlenemeyen değişkenlerin büyümeyi açıklamada ne kadar etkili olduğunu ortaya koymasıdır.⁷ 1997-2006 ortalamasına bakıldığında dönem içerisinde ekonomik büyümeye en önemli katkı tüketimden gelmiştir. Sabit sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısı %26, stok artışlarının katkısı %14 net ihracatın etkisi ise %1 olmuştur.

Tablo 2: Büyümeye Katkılar

	Stok Değişimi	Özel Tüketim	Kamu Tüketimi	Sabit Sermaye Yat.	Net İhracat
1988-2005	9.1	63.8	6.2	32.0	-10.3
1997-2006	14.2	24.0	1.9	25.9	1.0
2005	-2.5	23.6	25.9	24.0	-1.7
2006	-2.1	17.4	-0.2	14.0	0.3

Kaynak: İsmail Şiriner, Yılmaz Doğru, Türkiye’de Büyümenin Ekonomi Politikası, Dışnot Yayınları, Ankara: 2006, s. 199 Tablo 20; BSB 2007 Yılı Raporu, a.g.e, s. 21.; TÜİK, Ekonomik Göstergeler, Mart 2007, s. 3.

2006 yılının Mayıs-Haziran ayında yaşanan finansal çözümlenin etkisi ile kredi ve para piyasalarındaki daralma kendisini tüketim harcamalarında göstermiş ve özel tüketim 2005’te %23.6 iken %17.4’e gerilemiştir. Kamu tüketimi de benzer bir şekilde bu durumdan etkilenmiş ancak ve daha önemlisi çok yıllık bütçe uygulamasına geçiş ve devletin faiz dışı fazla vermeye odaklanarak tüm yatırımcı ve sosyal faaliyetlerden-harcamalardan elini çekmesi de kamu tüketiminin 2005’te %25.9’dan 2006’daki -0.2’ye düşmesini açıklamaktadır.

4. İşgücü ve İstihdam

İşsizlik, bir ekonomide çalışma yaşında olup, cari ücretten çalışmaya razı insanların üretime dahil edilmemesi durumudur. Tablo 3’te yer aldığı haliyle 2001 krizi sonrasında artan işsizlik ekonomik büyümeye rağmen artmış (resmi rakamlarla) ve %10’ların üzerinde seyretmeye devam etmektedir. Son yirmi bir çeyrek ekonomik büyüme devam etmesine karşın 2006 yılı da bu anlamda önemli bir değişiklik yaratmamıştır.

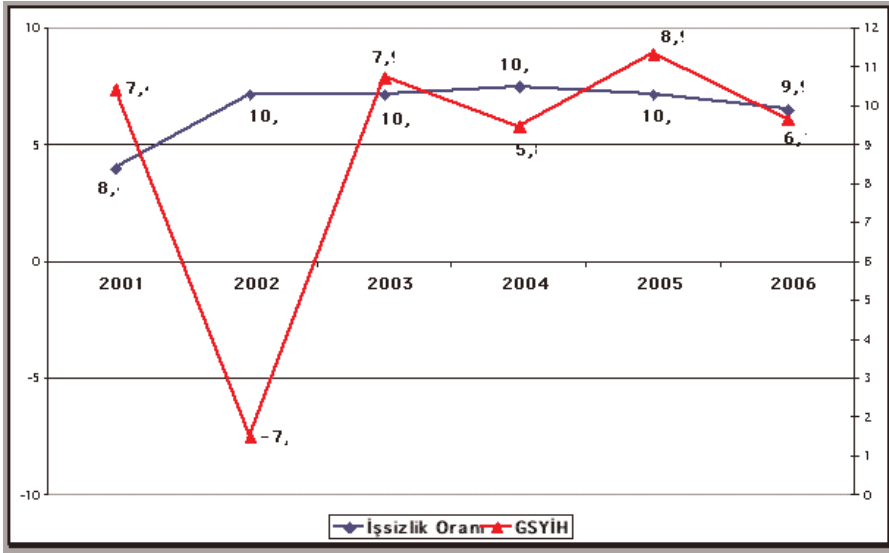
⁷ TUSİAD (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği), 2006 Yılına Giren Türkiye Ekonomisi: İstikrardan Sürdürülebilir Büyümeye, TUSİAD Y. No: T-2005-12-414, Aralık 2005, s. 30

Tablo 3: İstihdam ve İşsizlik

Yıllar	İşsizlik Oranı (%)	İşsizlik+ Eksik İst. Or. (%)
2001	8,4	14,4
2002	10,3	15,7
2003	10,3	15,3
2004	10,5	15,3
2005	10,3	14,5
2006	9,9	16,1

Kaynak: TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı 2006, s. 162 ve İsmail Şiriner vd., a.g.e., s. 190.

Türkiye’de işsizlik oranının 2000-2001 krizinden sonra ortaya çıkan işsizliğin ekonomik büyümeye rağmen telafi edilemediği, aksine geniş tanımlamayla (işsizlik oranı + eksik istihdam) arttığı ve 25 yıllık süreçte ekonomik büyüme rakamları ile ilişkili ele alındığında görülen en yüksek orana ulaştığı söylenebilir.

Grafik 1: GSYİH ve İşsizlik

Grafik 1’de, GSYİH artışı ile işsizlik oranları karşılaştırılmaktadır. GSYİH hızla artarken; 2006 yılında da işsizlik 2000-01 krizi sonrasındaki seviyede kalmaya devam etmektedir. Bu durumda, Türkiye’de İKO’nun OECD ve AB ülkelerinin gerisinde olmasının nedeni olarak, kayıt dışı istihdamın varlığındaki artış ve/veya işsizlik rakamlarının TÜİK’in hesaplamalarından çok daha fazla olduğu söylenebilir. Öte yandan bu durum, iş aramaktan vazgeçenlerin sayısındaki bir artış da akla getirmektedir.

Türkiye açısından bir çelişki gibi duran “yüksek büyüme/düşük istihdam ar-

tışları" ülkelerin farklı büyüme ve istihdam dinamikleri olmasına karşın gelişmekte olan pek çok ülke için de geçerlidir. Diğer bir anlatımla, dünya ekonomisinde bu ülkeler için işbölümü açısından biçilen rollerin aynı olduğudur.⁸

- Türkiye’de serbest piyasacılık ve finansal liberalizasyon, büyüme dinamiklerini gittikçe artan bir oranda “dışa bağımlı” hale getirmiş ve gerek milli gelir hareketleri, gerekse çalışanlar açısından giderek daha yüksek bir belirsizlik ortamı yaratılmasına sebep olmuştur.
- 2006 yılında da 1980 ile başlayan ana eksenli liberalleşme olan ekonomi politikası değişmemiş bu durum sadece belli sektörlerde dayatılan ve genellikle emek yoğun ve katma değeri düşük mal ve hizmetlerde yoğunlaşmayı devam ettirmiştir.
- Düşük teknoloji düzeyi ile serbest piyasa koşullarında zorlanan Türkiye için 2006 yılında da üretkenlik artışı dışsal bir değişken olmaya devam etmiştir.

5. Para Politikası, Fiyat İstikrarı ve Faiz Oranları

Maliye politikasının borçların çevrilebilirliğine odaklandığı ve faiz dışı fazla vermeye yöneldiği bir dönemde (2001-2006) sermaye hareketlerine yönelik “Tobin Vergisi” türünden bir sermaye kontrolünün de ekonomi politikaları bağlamında ele alınmadığı bir süreçte, 2006 yılında da para politikası tek seçenek olmaya devam etmiştir. Gerek merkez bankasının “bağımsızlığı” gerekse de karşılık oranları ve reeskont penceresinin fiilen ortadan kalkmış olması gibi “konvansiyonel” engeller TCMB’ni açık piyasa işlemleri içinde para politikası yürütmeye zorlamaktadır.⁹ 2000-2001 krizi sonrası ekonomi politikasının en önemli ayağı olan kur ve para politikaları bağımsız merkez bankası tarafından fiyat istikrarı çerçevesinde ele alınmıştır. 2005 yılı ile TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) açık enflasyon hedeflemesine geçmiş ve bu uygulamasını 2006 yılında da sürdürmüştür. Sıkı para politikası çerçevesinde yürütülen yüksek faiz-düşük kur-enflasyon hedeflemesi (fiyat istikrarı) genel uygulaması 2006 Mayıs-Haziran aylarında yaşanan uluslararası konjonktürdeki finansal çözülmeye etkilenmiş ve TCMB kaçınılmaz olarak geç de olsa duruma müdahale etmiştir.

Haziran ayı sonuna kadar bu dalgalanma karşısında eski politika setlerini sürdürmeye çalışmış ancak özellikle kurdaki yükselme karşısında tutumunu değiş-

8 Bağımsız Sosyal Bilimciler (BSB), 2007 Yılı Raporu: 2007 İlyazında Dünya ve Türkiye Ekonomisine Bakış, Ankara: Haziran 2007 www.bagimsizsosyalbilimciler.org, s. 36.

9 BSB, 2007 Yılı..., a.g.e., s. 40.

tirerek yeni para politikası seti ile ekonomiye müdahale etmiştir. Faiz oranlarını %17.5 düzeyine çekerek 2006 yılının ikinci yarısında çok daha sıkı para politikası izlemeye başlamıştır. Bunun etkileri hemen üçüncü çeyrekte GSYİH'nın büyümesindeki azalış ile kendini göstermiştir. Çünkü, uygulamaya konan sıkı para politikası ile iç talep daralmaya başlamış, ekonomideki aşırı ısınma soğutulmak istenmiş ve TCMB'nin uygulamalarına ve kredibilitesine yeniden güven sağlamaya yönelik para ve kredi arzının genişlemesini önleyecek tedbirler alınmıştır.

AKP iktidarı 2002'den 2006 sonuna kadar, başkanlık seçiminde giriştiği güç gösterisi dışında, TCMB politikalarına müdahale etmemiştir. Başlangıçta ve sonrasında ara ara da olsa direnç gösterilen dalgalı kur rejimi de dahil olmak üzere bankanın bağımsızlığına yönelik bir girişim de bulunmamıştır.

Buna karşın sadece fiyat istikrarına kendini odakladığını açıklayan TCMB, 2006 yılı ortasında görülen finansal çözülmeye olduğu gibi yaptığı müdahaleler etkisiz kalınca çok daha daraltıcı bir para politikası uygulamasına giderek faiz oranlarını %13.5'lerden %17.5'lere kadar çekmek zorunda kalmıştır. 2006'da olduğu gibi 2007 yılında da reel faizleri yüksek tutarak nasıl bir fiyat istikrarı gerçekleştirileceği konusu "belirsizliğini" korumaktadır.¹⁰

Tablo 4: Parasal Göstergeler ve Enflasyon (Değişim)

	2003	2004	2005	2006
TÜFE (Yıllık Ortalama)	25.3	10.6	8.1	9.6
TCMB Gecelik Faiz Oranı	26.0	18.0	13.5	17.5
DİBS Bileşik Faiz Oranı	45.0	25.7	16.9	18.2
Emisyon Hacmi	40,7	24,2	45,6	36,7
Rezerv Para	44,8	31,6	60,8	26,6
Para Arzı (M1)	51,2	36,7	41,7	13,7
Para Arzı (M2)	32,2	35,1	40,1	20,9
Para Arzı (M2Y)	12,3	23,7	23,8	24,8
Mevduat Bank. Yurt İçi Kre.	50,8	61,7	55,9	41,0
Yat. Kalkın. B. Yurt İçi Kre.	21,7	22,9	19,9	21,9
Yurt İçi Net Kredi Hacmi	48,2	58,9	53,9	40,2
Yurt İçi Yer. Toplam Mevduat	12,5	24,0	23,6	24,9
Toplam YTL Mevduat	34,4	36,4	40,6	17,4
Döviz Tevdiat Hes.	-4,6	10,4	0,5	32,7

Kaynak: TÜİK veri tabanı ve DPT Nisan Ayı İstatistikleri

10 Nazif Ekzen, "AKP İktisat Politikaları: 2002-2006", BSB İktisat Çalışmaları, Kasım 2006. s. 10-11. http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/EkzenNov06.pdf
12.05.2007

Yukarıdaki Tablo 4 dikkatle incelendiğinde 2003'le birlikte enflasyondaki düşüşe karşın kümülatif olarak dört yıl içinde %53.6 oranında arttığı ortaya çıkmaktadır. Öte yandan neo-klasik iktisat öğretisi çerçevesinde kalıcı istikrar için düşen enflasyon oranlarını parasal göstergelerin de izlemesi gerekmektedir. Oysa ne 2003'de ne de devam eden süreç boyunca ve 2006'da bu eğilimi net bir şekilde görmek mümkün olmamaktadır. Hatta M2Y para arzı 2006 Mayıs-Haziran aylarındaki çözülme ile artmıştır. Ayrıca tabloda M2Y para arzı da dikkatle izlenilmesi gereken bir faktör olduğunu 2006 yılına doğru küçük de olsa gösterdiği sürekli artış miktarları ile ortaya koymaktadır.

TCMB'nin bankalararası gecelik (kısa vadeli) faiz oranları ve Hazinesin DİBS faiz oranları dönem boyunca başbakanın dahi "yakınacağı" şekilde enflasyonun çok üzerinde seyretmiştir. Merkez Bankası bu dört yıllık dönemde, döviz ihaleleri ve doğrudan döviz alımları ile 40,5 milyar dolarlık alım yaptı. Kur seviyesini hiçbir şekilde etkilemeyen bu alımlar sonucu piyasalara verdiği likidite parasal genişlemenin ana kaynağını oluşturdu. Bu likiditeyi kısmen daraltmak için APİ yoluyla düzenli alımlar yaptı ve piyasaya yüksek gecelik faiz ödedi. Merkez Bankası'nın 2006 sonunda ulaştığı 61 milyar dolarlık rezervin ana kaynağı bu yüksek maliyetli alımlardan kaynaklanmıştır.¹¹ Yüksek faize süreklilik kazandıran bu Merkez Bankası politikası, 2006 Mayıs-Haziran aylarında yaşanan finansal çözülme sonucu kurların hızla yukarı doğru hareketlenmesine, faiz oranlarını yeniden yukarı çekmek suretiyle cevap verdi. İktidarın Merkez Bankası'nın bu politika kararına hiçbir itirazı olmadı. Kurlardaki hareketlenme doğrudan fiyatlar üzerine yansımalar, Merkez Bankasının 2006 başında açıklamış olduğu "Enflasyon Hedeflemesi" programını bütünüyle bitirmiştir. Üç yıllık olarak açıklanan program daha başlangıç yılında hedefinden neredeyse yüzde yüz oranında saparak %5 yerine %9.6'ya ulaşmıştır.¹²

11 Elde tutulan rezervin maliyeti bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 2005 ve 2006 döneminde artan 25 milyar dolar için ödenen maliyet ise 3.7 milyar dolardır. Hele de dünya piyasalarında faizlerin %3-5'ler civarında olduğu varsayılırsa TCMB'nin ödediği faiz yaklaşık %15'e denk düşmektedir. Bu maliyet şöyle ele açıklanmaktadır. "Merkez Bankası banknot basar bastığı parayla döviz satın alır. Bastığı para para piyasaya çıkınca piyasada para bollası. Enflasyon artar ve bunu önlemek için merkez bankası kendi bastığı ve piyasaya çıkardığı parayı gecelik %17.5'lik faiz oranıyla toplar. Kısaca kendi satın aldığı döviz nedeniyle faiz ödemek zorunda kalır..." Güngör Uras, "Döviz Rezervinin Faiz Yüğü Var". Milliyet, 15 Mart 2006.

12 Nazif Ekzen, a.g.e., s. 11-12.

6. Kamu Kesimi ve Borçlar

Kamu harcamalarının finansmanın nasıl karşılandığı en önemli sorunlardan biridir.. Sağlıklı bir kamu ekonomisi, kamu sektöründe harcamaların gelirlerle finanse edilmesiyle başarılabilir. Kamu kesimi, harcamalarını normal gelir kaynakları olan vergiler ve vergi dışındaki öz gelirleri ile karşılayamadığı zaman, finansman gereğini iki yolla karşılamaya gitmektedir. MB kaynakları veya iç-dış borçlanma.¹³ Bağımsız merkez bankası nedeniyle ilk seçeneğin uygulanması 1997'den itibaren kalmamıştır. Geriye bir tek seçenek kalmaktadır o da iç ve dış borçlanma.

Tablo 5: Borçluluk Oranları
(GSYİH'ya Oranları)

	Yıllık Ort. \$ Kuru	İç Borç /GSMH	Dış Borç /GSMH	İç+Dış Borç /GSMH
2000	0.62	0.29	0.59	0.88
2001	1.22	0.69	0.78	1.46
2002	1.50	0.54	0.71	1.25
2003	1.49	0.54	0.62	1.16
2004	1.42	0.52	0.55	1.14
2005	1.39	0.50	0.42	0.92
2006	1.37	0.45	0.52	0.97

Kaynak: DPT, TÜİK, Hazine

Geçmişten birikerek gelen borçluluk ve dış konjonktürün olumsuz etkileri ve yaşanan krizlerle iç ve dış borç GSMH'yi aşmıştır. Borcun çevrilebilirliği riski faizlerin sürekli yüksek kalmasına neden olarak, hem enflasyonu beslemekte hem de borçlanmanın maliyetini artırarak yatırım ve üretimi engellemekte; özel sektörün tasarrufları ve dış kaynaklar yüksek reel faizle kamu açıklarının finansmanında kullanılarak kriz ve istikrarsızlık süregelen bir hal almaktadır.

Tablo 6: Bazı Borç Göstergeleri (Milyar Dolar)

	2005	2006
İç Borç Stoku	182.4	178.9
Dış Borç Stoku	63.9	66.6
Toplam Borç Stoku	330.5	345.0
İç Borç Faiz Ödemeleri	29.2	32.3
Dış Borç Faiz Ödemeleri	7.9	8.7
Toplam Faiz Ödemeleri	37.2	41.0

Kaynak: EUI Country Data Sources

13 Metin Toprak vd., Küreselleşen Dünyada Türkiye Ekonomisi, Siyasal Kitapevi, 2001, Ankara, s. 354.

Tablo 5'te son 2000-2006 döneminde yıllar itibariyle iç ve dış borç stoklarının seyri ve GSMH'ye oranları verilmektedir. Tablodan da görüldüğü üzere 2000'den bu yana borçlanmak amacıyla iç ve dış kaynaklara sıkça başvurulmaktadır. Kamunun iç borçlarında 2006 yılı itibariyle ortaya çıkan azalmanın iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, 2006 yılı içinde yapılan özelleştirmeler ve Tasarruf ve Mevduat Sigorta Fonu'nun elindeki varlıkların satışından önemli ölçüde ama bir defaya mahsus gelir elde edilmesi ve bunun hazine itfalarında kullanılmış olmasıdır. İkinci neden ise özellikle 2001 sonrasında devletin yatırımcı kimliğini bırakıp pek çok alanda mal ve hizmet üretiminden çekilerek bu bağlamda küçülmesi sayılabilir.¹⁴

Kamu iç borçları azalırken dış borçların artmasının en önemli nedeni özel kesimin artık düşük kur olanağından da yararlanarak dışarıdan borçlanmasıdır. TCMB başkanın bu konuda yaptığı uyarılara rağmen özel kesimin borçluluğu 2006 yılında da hızla artmıştır.

Kamu maliyesine ilişkin 2006 yılına dair son olarak yapılacak değerlendirme 2006 yılı bütçesinin bazı hesaplama kalemlerinde yapılan değişiklikler ile asıl yükün 2007'ye kaydırılmış olmasıdır.

2006 bütçesi öngörülenden daha küçük açık vermiştir. Sayılar açısından bütçe performansı olumludur. Bu olumlu performansta bütçe gelir ve giderlerinde yapılan ve sadece 2006'ya özgü düzenlemelerin de etkisi vardır. Ancak bu 2006 bütçesindeki bazı yüklerin kaçınılmaz olarak 2007'ye kaydırıldığını da göstermektedir. Bu nedenle de daha henüz ilk 3 ayında 2007'nin hedef açık çok fazla aşılmıştır.¹⁵

14 Uluslararası ölçütlere göre, kamu borçlarının, ulusal gelirin %60'ını aşması riskli kabul edilmektedir. Türkiye'de ise özellikle 2000'li yıllarla birlikte bu sınır aşılmış, 2001 yılında tarihinin en yüksek rakamına 1.46'ya ulaşılmış ardından da düşmeye başlamıştır. 2005 yılı sonunda ise 0.92 civarında kalmıştır. 2006 yılında ise Mayıs-Haziran çözülmesinin de etkisiyle yeniden artarak 0.98 civarında seyretmiştir.

15 BSB, 2007 Yılı..., a.g.e., s. 59-61. Bunlar BSB 2007 yılı raporunda dataylı bir şekilde belirtilmiş ve aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Sağlık ve yatırım harcamalarında yapılan kısıntı ve bazı kalemlerin tahakkuk ettirilmemesi, gibi kalemlerde harcamalarda kısıntıya gidilmesinin ve bunun yanı sıra, yapılmış harcamaların tahakkuk ettirilmemesi.
- Mahalli idarelerin payları gider olarak kaydedilmemiştir.
- Borçlanma vadesinin bir sonraki yıla sarkması nedeniyle yüksek faiz ödemeleri 2007'de yapılacaktır (Nitekim Aralık 2006 tarihinde 1.8 milyar YTL olan faiz ödemesi Ocak 2007'de 7 milyar YTL'ye sıçramıştır).
- Düşük kur politikası da dış borç ödemeleri ve dövizde dayalı kamu harcamalarının YTL

Maliye Bakanlığı tarafından Şubat ayı içinde açıklanan bütçe uygulama sonuçlarına göre; 2006 yılı merkezi yönetim bütçesi 175,3 milyar YTL harcama, 171,3 milyar YTL gelir tahsilatı sonucunda yaklaşık 4 milyar YTL açık düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık, her dönem yaptığımız şekilde mahalli idare ve fon paylarının tahsilat ve ödeme dönemlerindeki kayma düzeltilerek bütçe sonuçlarına bakıldığında, kümülatif olarak bütçe açığının 3.995 milyon YTL yerine 5.205 milyon YTL düzeyine çıktığı görülmektedir. 2006 yılı başında tahmin olunan bütçe açığı hedeflerinin oldukça altında gerçekleşen bütçe açığı ilk bakışta bütçenin mali performansının oldukça olumlu olduğu izlenimini vermektedir. Açıklanan resmi veriler çerçevesinde bütçe performansında ortaya çıkan bu olumlu gelişmeye esas olarak bütçe gelirlerinin başlangıç hedefinin 11 milyar YTL üzerinde çıkmasının etkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda, vergi gelirleri başlangıç hedefinin 5,3 milyar YTL, vergi dışı gelirleri ise yine başlangıç hedefinin 5,7 milyar YTL üzerinde gerçekleşmiştir. Gelirde yaşanan bu performans, 2006 yılına özgü bir defalık tedbir niteliğinde kabul edilebilecek uygulamalar, varlık satışları hasılatı ve özelleştirme gelirlerinin kayıt usullerindeki farklı uygulamalar ile başta enflasyon oranı ve toplam ithalat tutarı olmak üzere makro ekonomik parametrelerdeki beklentilerin üzerindeki sapmalar neden olmuştur. Bu sapmaların yukarı yönlü olması özellikle dış ticaretten alınan vergilerin otomatik olarak başlangıç tahminlerinin üzerinde gerçekleşmesine neden olmuştur.¹⁶

7. Vergi Politikaları

Türkiye’de İslami sermayenin desteğini alarak 58’inci ve 59’uncu hükümeti kuran, AKP hükümetinin 2002–2007 yılları arasındaki maliye politikası ve özellikle de vergi politikasının, İslami sermayenin söylemleri ve IMF, DB gibi kuruluşların söylemlerine uygun olduğu ve kendinden önceki partiler ile de aslında çok

cinsinden karşılığını aşağı çekmiştir.

- Özelleştirme gelirleri ve TMSF’nin satışlarının bir kısmının bütçeye gelir olarak kaydedilmesi.
- Vergi ve SSK affı ile ek gelir elde edilmiştir.
- Önemli bir etki de dolaylı vergilerden kaynaklanmaktadır.

16 "...2006 yılı bütçesi, sonuçları açısından, üzerinde tartışılması gereken özellikler taşımaktadır. Bir defalık tedbirlerle bütçe dengesinin iyileştirilmesinin yanında, özellikle mali raporlama standartlarına uygun olmayan bir şekilde bütçe gelirlerinin gösterimi ve bir sonraki yılla ertelenen harcamaların varlığı bu tartışmaların odak noktasını oluşturacak gibi gözükmektedir. Esasında bütçe açığının bir takım muhasebe uygulamaları ve harcama ertelemeleri ile olduğundan farklı gösterilmesi sadece 2006 yılına özgü bir durum değildir. Bu durum son iki yılda boyutları giderek artan bir hal almıştır". TEPAV, a.g.e., s. 3-5.

büyük farklılıkların olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle AKP öncesi, 14.04.2001 tarihli ekonomi programına bakıldığında özellikle harcama tedbirli yöntemlere ağırlık verilmiş ve aynı zamanda gelir arttırıcı yöntemlere başvurulmuştur.¹⁷

- Vergi gelirlerinin arttırılmasına yönelik olarak 2000 yılında alınan tedbirlerin uygulanmasına devam edilmesi,
- ATV'nde otomatik fiyatlandırma mekanizmasına devam edilerek ve en az hedeflenen enflasyon ölçüsünde ayarlanarak, GSMH içindeki payının %2,8 olması,
- Vergi kimlik numaraları kullanımı yaygınlaştırılarak, vergi tabanının genişletilmesi,
- Vergi denetimleri arttırılarak, vergi kayıp ve kaçaklarının en aza indirilmesi,
- Gecikme zammı ve faizlerinin enflasyonla uyumlu bir şekilde arttırılması sağlanarak vergi tahsilâtında artışın sağlanması,
- Bireysel yatırımcıların kamu kâğıtlarından elde ettikleri gelirlerin beyanname dışı tutularak, kamu kâğıtlarına olan talebin arttırılması,
- Başta enerji ve petrol sektörü olmak üzere ithale dayalı ürünlerin fiyatları kurdaki değişiklikleri, artan maliyetleri ve ekonomik gerçekleri yansıta-cak şekilde geciktirilmeden,

uygulanmasından ibarettir. AKP hükümetinin mali anlayışına baktığımızda aslında kendisinden önceki hükümetle aynı şekilde bir borç bütçesine sahip olduğu görülmektedir. Çünkü AKP hükümetinin de hedefi faiz dışı fazla hedefini tutturmak olmuştur ki bu da AKP hükümetini önceki hükümetlerle aynı kılmıştır. AKP hükümetinin ekonomik programının en önemli iki belgesi, 16 Kasım tarihli Acil Eylem Planı ile 23 Kasım'da açıklanan Hükümet Programı'dır.¹⁸

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçim sonucunda tek başına iktidara gelen 58'inci hükümet acil eylem planından sonra açıklamış olduğu hükümet programındaki vergi politikasında ise;¹⁹ ekonomik programı ve kamu kesimi den-

17 Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/eko_program/program.pdf ss. 1-30, s. 28.

18 Bağımsız Sosyal Bilimciler, "2003 Başında Türkiye Ekonomisi ve AKP'nin Hükümet Programı Üzerine Değerlendirmeler", <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org> , s. 10.

19 T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 58. Hükümet Programı, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/58hukümet/hukümetprogrami.htm>

gelerini göz önünde bulunduran, reel sektörü ve sosyal politikaları dikkate alan, vergi sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için kapsamlı bir vergi reformu yürürlüğe konulacağı ifade edilmiştir. Yapılacak bu reformun çıkış noktası vergide adalet ve ödeme gücü ilkeleridir. Bu ilkelerin ve sağlıklı bir vergi yapısının sadece vergi kanunlarında yapılacak düzenlemelerle gerçekleştirilemeyeceği, uygulamanın da aynı ölçüde önemli olduğu vurgulanmıştır.

58'inci hükümetin uygulayacağı maliye politikasının temel önceliği, mali disiplini sağlayarak, borç stokunu sürdürülebilir seviyeye indirmek ve makro ekonomik istikrarı koruyacak faiz dışı fazlalığı verileceği ifade edilmektedir. Öte yandan 59'uncu hükümet programında, 58'inci ve 59'uncu hükümetler arasında organik bir devamlılık ve hükümet etme mantığı açısından süreklilik olduğu ifade edilmiştir. 59'uncu AKP hükümetinin vergi politikasında ise;²⁰

- Vergi reformuyla vergi tabanı genişletilecek ve marjinal vergi oranları uygun seviyelere indirileceği,
- Vergi reformunun, verimliliğe odaklı ve büyümeyi teşvik edici yapı içinde gerçekleştirileceği,

ifade edilmektedir. 59'uncu AKP hükümetinin uygulayacağı maliye politikasının temel önceliği de 58'inci hükümet programında olduğu gibi, mali disiplini sağlayıp, borç stokunu sürdürülebilir seviyeye çekerek, makroekonomik istikrarı koruyacak faiz dışı fazlayı vermektir.²¹ Kamu maliyesinin tek politika aracı haline gelen faiz dışı fazla politikasının 1994 krizinden beri süre gelen temel amacı, AKP hükümetinin de benimsemiş olduğu borcun sürdürülebilirliği üzerine odaklanmıştır.²² 59'uncu hükümet, geçmişte uygulanan yanlış politikalar yüzünden, devletin ekonomideki rolü değişen koşullara ayak uyduramamış, servetin toplum kesimleri ve bölgeler arasında dağılımında adalet sağlanamamış ve sağlıklı bir özelleştirme gerçekleştirilemediği ifade edilmiştir. Oysa AKP hükümetinin altı yıllık iktidar süresinde kesintisiz sürdürme tercihinde bulunduğu program aslında 2000 programıdır. Bu program Kasım 2000-Şubat 2001 krizleri sonrası ek stand-by anlaşması ile uzatılmış ve AKP tarafından 2005 Mayıs ayından itibaren üç yıllık bir yeni dönem için tekrar uzatılmıştır.²³

20 T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 59. Hükümet Programı, s. 1-3, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/59hukümet/hukümetprogrami.htm>

21 AKP Hükümet Programı, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/59hukümet/hukümetprogrami.htm> s. 9.

22 Nafiz Ekzen, a.g.e., s. 7.

23 Nafiz Ekzen, a.g.e., s. 2.

AKP hükümetinin vergi politikasında temel hedefin vergilemede adalet ve ödeme gücü ilkesi olduğu,²⁴ yani Anayasanın 73'üncü maddesinin benimsediği görülmektedir. Ancak AKP hükümeti benimsediği ilkeyi, 2002–2007 dönemince uygulamış olduğu vergi politikası ile gerçekleştirememiştir. Çünkü bir toplumda gerçek anlamda servet dağılımı düzenlenmek isteniyorsa, özellikle iki alanda ciddi düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bunlardan birincisi faiz oranları, ikincisi ise vergi indirimleri ve düzenlemeleri (özellikle VİV'nde yapılacak düzenlemeler) şeklinde ifade etmek mümkündür. Faiz oranlarının yüksekliği burada servetin toplumun belirli bir kesimine aktarılması anlamına gelir. AKP iktidarı dönemi ile birlikte (2002 sonrası), Türkiye'ye giren her dolar, Cumhuriyet tarihinde sağlamadığı kadar gelir elde etmiş. Türkiye'ye giren her bir dolar, 5 ile 60 dolar arası kazanç sağlamıştır. Türkiye gerçek anlamda tam bir "sıcak paraya gelir" cenneti durumuna gelmiştir. Hazine'nin 2002–2006 arasında, haftada 1 milyar dolar faiz ödediği dönemler olmuştur. Bu rant dinamiklerine aktarılan para ise her zamanki gibi yine halkın cebinden çıkmıştır.²⁵ Faiz oranlarının yüksekliği yanında tabii ki uygulanan vergi indirimleri de yine servetin özellikle geliri yüksek olan kişileri yararlandığı bir araç haline getirir. O halde sormamız gereken soru AKP hükümeti 2002'den beri uygulamış olduğu politikalar ile bunları gerçekleştirebilmiş midir sorusudur? Aslında AKP hükümetleri, IMF'nin de istekleri doğrultusunda, Şubat 2001 mali krizinden sonra ekonomi politikası olarak dış borçlanma ve spekülasyon büyüme aracılığı ile bu krizi aşma yolunu seçmiştir. Bu süreçte ise yüksek reel faiz-düşük kur fiyatlaması yoluyla da bir denge oluşturmuş ve spekülasyon büyüme, yüksek işsizlik, yüksek borçlanma ve dışa bağımlı bir sanayileşme yolunu seçmiştir.²⁶

IMF'nin, Türkiye için önermiş olduğu ve bugün uygulanan programın hedefi aslında yüksek reel faizin korunması ve sürdürülmesi politikasıdır.²⁷ Bu programa dayalı olarak hükümetin uygulamış olduğu ekonomi politikasının sonucunda ser-

24 1982 Anayasası'nın vergi ödevi başlığını taşıyan 73'üncü maddesinde, 'Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlü', 'Vergi yükünün adaletili ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacı' olduğu ifade edilmektedir.

25 Yiğit Bulut, "AKP döneminde Rant Bitmiş!" Referans Türkiye'nin İş Gazetesi, Para&Piyasa, 25.04.2007, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=65651&ForArxiv=1, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2007, Saat: 09.30.

26 Erinç Yeldan, "2001 Krizi Sonrasında Türkiye: Dış Borçlanma ve Spekülasyona Dayalı Büyüme Çözülürken", Bilkent Üniversitesi, Haziran 2006, s. 1. http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/MalatyaKurultay_Haz2006

27 Erinç Yeldan, "2001 Krizi...", a.g.e., s. 14.

vet dağılımının eşitsiz büyümesinin devam ettiğini söylemek mümkündür.

AKP hükümeti kendisine hedef olarak seçtiği vergi politikasında ise vergi tabanını genişleteceğini ve herkesin ödeme gücüne göre vergi ödeyeceğini hükümet programlarında ifade ediyordu. Ancak AKP hükümetinin, iktidara geçtiği 2002 yılından beri bunu gerçek anlamda gerçekleştirilemediği görülmektedir. Çünkü vergide adaleti sağlayan ve ödeme gücünü göre vergi alınmasını sağlayan yöntemin sonucu dolaysız vergilerin artmasıdır. Kişilerin kazançlarıyla orantılı vergi vermeleridir. Oysa Türkiye’de AKP döneminde (AKP öncesi dönemde dâhil olmak üzere) dolaysız vergilerden ziyade dolaylı vergilere yüklenildiği ve bu vergilerin oranlarının sürekli arttığıdır. Oysa dolaylı vergiler adalet ilkesi yönünden eleştirilen bir ilke olup, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde yoğun bir şekilde uygulanan bir vergi yöntemidir.

Ankara Ticaret Odası 59’uncu hükümetin 3 yıllık icraatını değerlendiren bir rapor yayınlamıştır. Rapora göre, son 3 yılda vergi mükellefi sayılarında ciddi bir azalma oldu ve en ağır krizinin yaşandığı 2001 yılında dahi 1 milyon 768 bin 653 olan gelir vergisi mükellefi sayısının, 2005 yılı Eylül sonu itibarıyla 1 milyon 699 bin 862’ye geriledi. Bu azalmanın KDV’de de devam ettiği, zira KDV mükellefi sayısı 2001 yılında 2 milyon 870 bin 826 iken mükellefi sayısı yüzde 24,4 gerileyerek, 2005 Eylül sonunda 2 milyon 168 bin 925’e düştüğü ifade edilmiştir. 2001 yılında 808 bin 787 olan basit usule tabi mükellef sayısının ise, 2005 Eylül sonunda 797 bin 466 düştüğü, ancak vergi mükellefi sayısındaki azalmaya karşın vergi gelirlerinin yükseldiği belirtilen raporda, bu ters denklemin vergi ödeyen kesimin üzerindeki yükü artırdığı ifade edilmiştir. Raporda, vatandaşın toplanan vergilerin, yatırıma yönlendirilmediği, borç ve faiz ödemelerinde kullanıldığı, 2001 yılında yatırıma ayrılan pay milli gelirin yüzde 2,4’ü olarak gerçekleşirken, 2004 yılında, bu oranın 1,8’e gerilediği belirtilmiştir. Türkiye’de genel vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin yüksekliği ve bu oranın yüzde 70 dolayında olduğu belirtilmiştir.²⁸

58’inci ve 59’uncu hükümet programları, özü itibarıyla IMF-Dünya Bankası ikilisinin güdümünde sürdürülen neoliberal iktisat politikalarının Türkiye’nin dışa bağımlılığını arttırıcı, dış şoklara dayanıksız, zayıf ve taşeronlaştırılmış bir ekonomi yaratma projesinin devamıdır. Bu nedenle de siyasi İslamcı gelenekten gelen AKP’nin kendine özgü bir ekonomik programı yoktur. Zira bu tür partiler iktidara geldiklerinde iktisadi ve sosyal politika uygulamalarını, konjonktürel koşullar-

28 ATO, 59. Hükümetin 3 yılını değerlendiren bir rapor hazırladı. "59. Hükümetin 3 Yıllık Karnesi" <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=362>

da kendilerini kuşatan toplumsal talepler ve sınıfsal konumları doğrultusunda biçimlenirler²⁹ bu nedenle de vergi politikaları da aynı şekilde şekillenir. Örneğin vergi gelirinin adaletli ve dengeli dağılımını hedefleyen iktidarın mali güce göre ödeme ilkesini daha yoğun biçimde kullanması gerekir. Örneğin gelir vergisi tarifesine daha belirli bir artan oranlılık kazandırılabilir; geliri asgari düzeyin altında olanlara devlet yardımı yapılabilir (negatif gelir vergisi), lüks mallardan alınanlar dışında muamele ve özel tüketim vergileri hafifletilebilir, zorunlu gereksinim maddeleri yükseltilebilir, sosyal amaçlı vergi muafık ve istisnaların kapsamı genişletilerek, veraset ve intikal vergisinin oranı yükseltilebilir.³⁰ Kayıtdışı azaltılarak veya önlenecek vergi yükünün daha geniş kesimlere dağıtılması sağlanabilir.

7.1. 2006 Yılındaki Vergi Uygulamaları

Vergi indirimleri 58 ve 59. AKP hükümeti programında yer alan bir kavramdır. Oysa Türkiye uzun yıllardan beri devam eden enflasyon ve bunun neden olduğu bütçe açıkları yüzünden gerçek anlamda bir vergi indirimine gidememiştir. Bunun yerine daha çok vergi istisna ve muafiyetleri ile yetinilmiştir. Ancak son yıllarda enflasyon konusunda yaşanan olumlu gelişmeler neticesinde vergi indirimleri konusunda da ciddi indirimler yapılmaya başlanmıştır. Vergi indirimleri altında arz yönlü ekonominin bir görüşüdür. Çünkü arz yönlü ekonomi, bir ekonomide arz yönünden olan engellerin ortadan kaldırılması ve etkilerinin yok edilmesi gerektiğini savunur ve bu nedenle de büyük vergi indirimlerinin iktisadi dinamizmi teşvik edeceğini söyler. Arz yönlü bir ekonomist olan ve kendi adıyla anılan teorisiyle de Prof. Dr. Arthur Laffer (Laffer Eğrisi), vergi oranlarını düşürmenin vergi hâsılatını azaltmayacağını ve ekonomiye bir zarar vermeyeceğini söyler.³¹

AKP hükümeti de, benimsemiş olduğu bu politika doğrultusunda, GVK, KVK başta olmak üzere bazı kanunlarda indirimler yapmıştır. GVK'nda yapmış olduğu indirim GVK'nun 103'ncü maddesinde yer alan tarifinin düzenlenmesi şeklindedir. Gelir vergisi tarifesinde değişiklik yapılmasını öngören kanun tasarısı 29 Mart 2006 tarihli, TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir (08/04/2006 tarihli 26133 sayılı RG'de yayımlanmıştır). Kabul edilen metne göre 2006 yılında elde edilen ücret gelirleri ve diğer gelirlere uygulanacak tarife aşağıdaki gibidir:

29 BSB, "2003 Başında...", a.g.e., s. 7-14.

30 Mualla Öncel; Ahmet Kumrulu; Nami Çağan, Vergi Hukuku, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 54.

31 Selahattin Tuncer, Vergi Hukuku ve Uygulaması, Yaklaşım Yayınları, Ankara, Mart 2003, 416-421.

7.000 YTL'ye kadar	%15
18.000 YTL'nin 7.000 YTL'si için 1.050 YTL, fazlası	%20
40.000 YTL'nin 18.000 YTL'si için 3.250 YTL, fazlası	%27
40.000 YTL'den fazlasının 40.000 YTL'si için 9.190 YTL, fazlası	%35

Yapılan düzenleme ile daha önceden ücretliler ve ücret dışı gelir için uygulanan ikili tarife (ücretliler için normal tarife 5 puan aşağıdan başlıyordu) tek bir tarifeye düşürülmüş olup, ayrıca yeni düzenlemeyle de daha önce beş düzeyde belirlenen Gelir Vergisi'ne tabi dilimler de dört dilime indirilmiştir.

Kurumlar Vergisi alanında ise 5422 sayılı KVK, 5520 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. 5520 sayılı Kanun ise 21.06.2006 tarihinde RG'de yayımlanmış olmasına rağmen, hükümlerinden çok büyük bir kısmı 2006 başından itibaren geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Yeni Kanun ile kurumlar vergisi oranı %30'dan %20'ye indirilmiştir. Buna göre, 1.1.2006 tarihinden itibaren elde edilecek tüm kurum kazançları %20 oranı üzerinden vergilendirilecektir. Ancak kendisine özel hesap dönemi tayin edilmiş olan kurumlar, bu yeni oranı 2006 yılı için tam anlamıyla kullanamayacaklardır. Çünkü KVK'nda yapılan geçici bir madde ile yapılmış bulunan düzenlemeye göre; kendilerine özel hesap dönemi tayin edilen kurumlar, 2006 takvim yılı içinde biten hesap dönemlerine ait kazançlarının vergilendirilmesinde 1/1/2006 tarihinden önceki aylara %30, sonraki aylara ise %20 oranının aritmetik ortalaması dikkate alınarak hesaplanan oranı uygulayacak, hesaplamada oran kesirleri ise dikkate alınmayacaktır. Kurumlar vergisi oranındaki düşüşe paralel olarak geçici vergi oranı da, 1.1.2006 tarihinden itibaren başlayan vergilendirme dönemine uygulanmak üzere %20'ye düşürülmüştür. Kurumlar vergisi mükellefleri, 1/1/2006 tarihinden sonra geçici vergi dönemlerinde %30 oranına göre hesapladıkları ve ödedikleri geçici vergiyi yeni orana göre hesaplanacak tutarı aşan kısmını, sonraki dönemler için hesaplanan geçici vergiden mahsup edebileceklerdir.³²

Mal ve hizmetlere uygulanacak KDV oranlarının tespitine ilişkin olarak ta 2006/10138 sayılı karar ile; tekstil, hazır giyim, deri sektörü, ev tekstil ürünleri, her maddeden mamul ayakkabı ve halılarda KDV'nin %18'den %8 oranına indirilmesi dair karar, 9 Mart tarihinden itibaren uygulamaya girmiştir.

2006 yılı mali sistemindeki gelişmeleri kısaca özetlemek gerekirse;

- Gelir İdaresi Maliye Bakanlığı'na bağlı yarı özerk bir kurum olarak fa-

32 Serbüent Bayrak, "Yeni Kurumlar Vergisi ile Neler Değişti?", Ekonomi, 19.07.2006, <http://www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=11682>

aliyet geçmiştir. Maliye Bakanlığında politika oluşturma görevi, yeni kurulan Gelir Politikaları Genel Müdürlüğüne geçmiştir.

- Kamu Maliyesi Yönetim ve Kontrol Yasası ve Anayasa'nın bütçeye ilişkin ilgili maddeleri Aralık 2005'te değiştirilmiş ve Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası'nın tüm maddeleri, bütçenin uygulanmasıyla ilgili olanlar dâhil, 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Büyük mükellefler vergi dairesi işlerlik kazanmıştır.
- 1 Kasım 2006 tarihinden itibaren T.C. kimlik numaralarının vergi kimlik numarası olarak kullanılması yürürlüğe girmiştir.
- Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler; gelir vergisi tarifesindeki değişiklik, geçici 67. madde de, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile ilgili 1.1.2006-31.12.2015 dönemi arasında uygulanacak stopaj düzenlemesi, yatırım indirimi istisnasının 1.1.2006 tarihinden itibaren kaldırılması ve devreden yatırım indiriminin 31.12.2008 tarihine kadar kullanılmaması halinde bu hakkın ortadan kalkmasıdır.
- Kurumlar vergisinde yapılan değişiklikler; kurumlar vergisi oranındaki değişiklik, örtülü sermaye, örtülü kazanç dağıtımı, yurtdışı iştirak kazançları istisnası, iştirak hissesi ve gayrimenkul satışlarında istisna, istisna ve muafiyetler, tasfiye, bölünme, hisse değişimi, rüçhan hakkı satış istisnası, yurtdışında ödenen gelir vergisi mahsubu (Temettüye kaynak teşkil eden kazanç üzerinden ödenen vergilerin mahsubu, mahsup edilmeyen tutarın 3 yıl ileriye doğru taşınması, geçici vergi dönemlerinde de mahsup yapılabilmesi) oluşmaktadır.
- KDVK ve ÖTVK'nda yapılan değişiklikler; tekstil ürünlerinde KDV indirimi (08.03.2006 tarihli BKK), İl özel idaresi, belediye ve TOKİ ile bunların % 51 veya daha fazla hissesine veya yönetiminde oy hakkına sahip olduğu işletmeler tarafından konut yapılmak üzere projelendirilmiş arsaların net alanı 150 m²'nin altındaki konutlar isabet eden kısmı için KDV indirimi (08.07.2006 tarihli BKK), ÖTV kanununa ekli listede yer alan malların tarife numaralarında ÖTV Kanunu dışında yapılacak değişikliklerin kanun uygulanmasında hüküm ifade etmeyeceği ifade edilmiş ve ÖTV'nin kapsamı bazı ürünlerde genişletilmiştir.

AB ile uyum süreci açısından ise, AB 8 Kasım 2006 tarihinde yayımlanmış olduğu müktesebatta, dolaylı vergiler alanında çok sınırlı bir ilerlemenin olduğu ifa-

de edilmiştir. Ayrıca KDV'nde özellikle farklı KDV uygulamalarının yapısal nitelikte olduğu ve bunlar arasında muafiyetler, özel düzenlemeler ve indirimli oranların uygulanması bulunmasından dolayı AB müktesebatından farklılıklar olduğu ve özellikle tekstil ürünlerinin 2006 yılında %8'e indirilmesi ile de, müktesebattan daha fazla uzaklaştığı ifade edilmiştir. Özel Tüketim Vergileri alanında ise rapor edilecek hiçbir ilerlemenin olmadığı çünkü ithal edilen tütün ürünleri ve sigaraya uygulanan verginin ortadan kaldırmadığı ayrıca alkollü içeceklerde, alkolün içeriğine göre değil, ürün çeşidine göre ayırıcı vergi kullanmasından dolayı müktesebata uymadığı ifade edilmektedir.³³ Doğrudan vergilendirme alanında ise şirket bölünmesi ve şirket ayrılması gibi konulara hitap edebilecek şekilde sınırlı bir ilerleme olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 7: Bütçe Gelir ve Giderlerine İlişkin Bazı Rasyolar (%)

Bütçe Gelirlerine İlişkin Rasyolar (%)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
BÜTÇE GELİRİ /BÜTÇE GİDERİ	72	64	65	71	79	94	98
VERGİ GELİRİ /BÜTÇE GELİRİ	79	77	79	84	81	77	80
FAİZ GİDERİ /VERGİ GELİRİ	77	103	87	70	63	43	33
DOLAYLI VERGİLER /VERGİ GELİRİ	49	48	60	68	70	70	69
VERGİ YÜKÜ	21	23	22	24	21	22	24
VERGİ ESNEKLİĞİ	1,3	1,2	0,9	1,4	0,3	1,4	1,8
BÜTÇE GELİRİ /GSMH	27	29	28	28	26	28	30
Bütçe Giderlerine İlişkin Oranlar (%)							
REEL HARCAMALAR /BÜTÇE GİDERİ	12	11	12	10	15	17	19
FAİZ GİDERİ /BÜTÇE GİDERİ	44	51	45	42	40	31	26
FAİZ GİDERİ /GSMH	16	23	19	16	13	9	8
FAİZ DIŞI GİDERLER /GSMH	21	22	23	23	20	21	23
BÜTÇE GİDERİ /GSMH	37	46	42	39	33	30	31

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, <http://www.muhasebat.gov.tr/ekogosterge/index.php>

Tablo 7'de faiz giderlerini bütçe giderlerine oranının azaldığı görülmektedir. Bu durum dövizin 2007'e kadar 2001 krizinden sonraki değerinin gerilemesi ve YTL'nin %50'den fazla aşırı değerlenmesiyle döviz cinsinden dış borçlanma ile daha kolay ve uzun vadeli borç sağlanabilmesidir. Öte yandan vergi adaleti açısından bakıldığında dolaylı vergilerin (adaletsiz vergiler) toplam vergi gelirleri içindeki payının 2000-2001 krizi ile ciddi şekilde artarak %70'lerde dengelendiğidir. Bu durum gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör olmaya devam etmektedir. Öte yandan, bu durum kayıt dışının kontrol edilemediğinin

33 Avrupa Komisyonu (Gayri Resmi Tercüme), "Türkiye 2006 İlerleme Raporu", Brüksel, 8 Kasım 2006, SEC(2006) 1390, s. 48-9.

de bir göstergesidir.

Dış Ticaret Dengesi, Cari Açık ve Uluslararası Sermaye

Bilindiği gibi ödemeler dengesinin en önemli kalemi, mal, hizmet ve yatırım dengesi ile cari transferlerden oluşan cari işlemler hesabıdır. Yine bilindiği gibi, ödemeler bilançosunun en önemli alt grubu bir ülkenin ihraç ettiği ve ithal ettiği mal miktarını gösteren mal ticareti alt grubudur. Bir ülkenin ihraç ettiği mal miktarı ile ithal ettiği mal miktarı arasındaki fark Dış Ticaret Dengesini gösterir. 2006 sonu itibarıyla 85.141 milyon dolar ihracat, 137.032 milyon dolar ithalat yapılmıştır. Bu dönemde dış ticaret açığı bir önceki yıl ile karşılaştığımız zaman %19.8 artış göstererek 51.890 milyon dolar gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, 2006'da ihracatın ithalatı karşılama oranı %62.1 olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret dengesine ilişkin aylık rakamlar Tablo 8'de görülmektedir.³⁴

Tablo 8: Dış Ticaretteki Başlıca Gelişmeler

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	DEĞ.%
İHRACAT	27.775	31.334	36.059	47.253	63.167	73.476	85.502	16
İTHALAT	54.503	41.399	51.554	69.340	97.540	116.774	138.295	18
DİŞ TİCARET HACMİ	82.278	72.733	87.613	116.593	160.707	190.251	223.798	18
DİŞ TİCARET AÇIĞI	-26.728	-10.065	-15.495	-22.087	-34.373	-43.298	-52.793	22
İHRACAT/İTHALAT	51,0	75,7	69,9	68,1	64,8	62,9	61,8	-2
İHRACAT/GSMH	13,9	21,5	19,9	19,8	21,1	20,4	21,4	
İTHALAT/GSMH	27,3	28,4	28,5	29,0	32,6	32,4	34,6	
DİŞ TİCARET AÇIĞI /GSMH	41,2	49,9	48,4	48,8	53,7	52,8	56	41,2

Kaynak: DTM, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/IstatistikDb/eko01.xls>

Tablo 8'e bakıldığında görünen durum ihracatın ve ithalatın önemli oranlarda arttığıdır. Ancak ithalattaki artış ihracattaki artışın önündedir. Bu da dış ticaret açığını önemli ölçüde arttırmaktadır. Öte yandan ihracatın alt kalemleri incelendiğinde imalat sanayi ihracatının önemli ölçüde (2005 yılı için %72) ara malı ithaline bağlı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle ithalatın kompozisyonuna bakıldığında ihracat ile ara malı ithalatı arasındaki yüksek oranlı korelasyonun bu gelişmede önemli bir etken olduğu görülmektedir. İthalatın büyük kısmının ara mallarından oluşması, ihracat artışındaki yavaşlamanın ithalata aynı yönde yansımaları sonucunu doğurmuştur. Bir diğer önemli değerlendirme dış ticaret açığının

34 Maliye Bakanlığı, 2006 Yılı Ekonomik Gelişmeler, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Ankara: 2007, s. 16.

GSMH'ya oranı ile yapılabilir. Bu oran ise 2000 sonrasında itibaren artmaya başlamış ve 2004'te 53.7, 2005'te 52.8 ve 2006 yılında ise %56'ya ulaşmıştır.

2006 yılında, Türkiye'nin dış ticaretinde meydana gelen değişmelerin önemli nedenlerinden birisi de tüketicilerin satınalma güçlerinde 2002 yılından beri YTL'nin döviz kuru karşısındaki aşırı değerlenmesinden kaynaklanan ithalat eğilimindeki artış olmuştur. Öte yandan dış ticaret açığındaki önemli bir neden de 2005 yılından bu yana Çin ve Rusya ile olan dış ticaret ilişkileridir.

2002 yılının başlarında ihracat fiyatları aleyhine bir gelişme gösteren dış ticaret hadleri, 2003 yılından itibaren artmaya başlamış, 2004 yılındaki yüksek oranlı artışlardan sonra, 2005 ve 2006 yılı genelinde de yükselme eğilimini sürdürmüştür. Bu gelişme, ihraç fiyatlarının ithal fiyatlarının üzerinde bir artış göstermesi sonucu, aynı miktar ihracat ile daha fazla ithalat yapabilmeye olanağının sağlandığını göstermektedir. Otomotiv ve kimyasallar gibi katma değeri yüksek, ileri teknoloji ve Ar-Ge gerektiren sektörlerde ihracat yapılması, tekstil gibi klasik sektörlerde de ürün farklılaştırması yoluyla kâr marjı daha yüksek pazarlara yönelimin artması; dış ticaret hadlerinin kısmen düzelmesinde rol oynamıştır. Türkiye'nin ihraç ve ithal pazarlarının farklılığına bağlı olarak, ABD Doları/Avro paritesindeki değişme de bu gelişmeye katkı sağlamıştır.³⁵

2000-2001 krizini takiben uygulanan yeniden yapılandırma programı, IMF ile yapılan anlaşmaların aksamadan sürdürülmesi ve AB ile olan ilişkiler nedeniyle 2000'li yıllarda Türkiye'ye giren yabancı kökenli sermaye miktarı artmıştır. Öyle ki 2006'da 58 milyar dolara ulaşmıştır. Bu yükseliş bir yandan uluslararası sermayenin kabaran iştahı ve finansal arbitraj olanağının yüksek reel faiz-düşük kur bağlamında sürdürülmesinden kaynaklı olarak gerçekleşmiştir. Bu yükseliş aslında çalışmanın başında dile getirilen AKP'nin uluslararası konjonktürdeki şansının da önemli bir nedenidir.

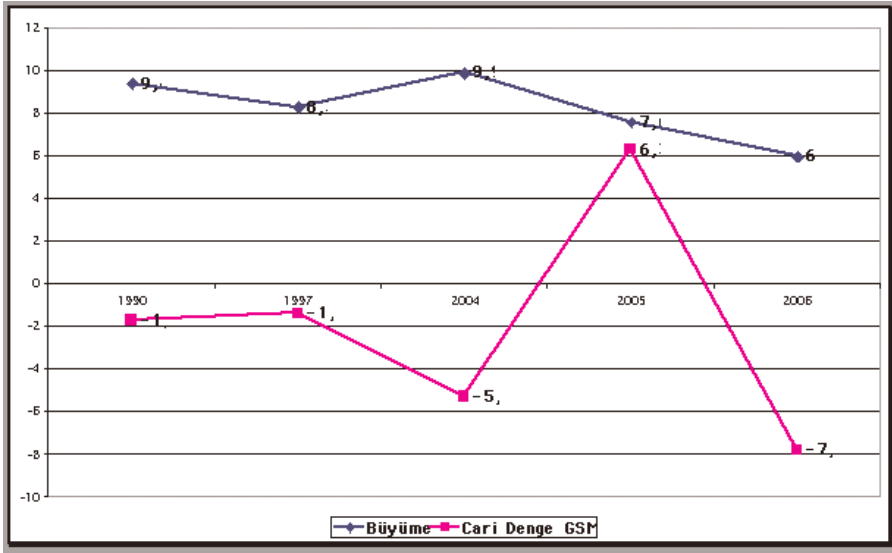
35 DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı), Dış Ticaretin Görünümü, Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirmeler Genel Müdürlüğü, Ankara: 2006, s. 13

Tablo 9: Ödemeler Dengesinin Ana Öğeleri, 2000-2005 (Milyon dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006
Yabancı kökenli sermaye	10574	9912	23363	40381	57747
Yerleşik kökenli sermaye	-3048	-2871	-9202	-2052	-17581
Hata/noksan	149	5043	2267	2342	-2736
Cari denge	-1522	-8037	-15604	-22824	-31316
Rezerv hareketleri	-6153	-4047	-824	-17847	-6114
Yabancı kökenli sıcak para	-1534	5797	11996	15950	10512
Yerli sıcak para	-1780	4018	-5061	787	-17325
Sıcak para dengesi	-3314	9815	6935	16737	-6813
Borç yaratan yabancı sermaye	9552	7209	19089	24899	36011
Dış borç	130353	145805	162240	169061	206499

Kaynak: BSB, 2007 Yılı..., , Tablo III-1 s. 47.

2000 yılında ulaşılan 1.4 trilyon dolarlık tarihi rekor seviyesinden sonra 2003 yılına kadar düşüş eğilimi gösteren dünya toplam uluslararası doğrudan yatırım (UDY) akımları 2004 yılından itibaren tekrar artış trendine girmiştir. Bir önceki yıla göre, 2004 yılında %27, 2005 yılında ise %29 oranında artış gösteren dünya toplam UDY akımları, 2006 yılında da %34.3 oranında artarak 1.2 trilyon ABD Doları seviyesine ulaşmıştır. Bu tutar 2000 yılında gerçekleşen UDY akımından sonraki en yüksek ikinci değerdir. Devam eden ekonomik büyüme, artan şirket kârları ve bunun sonucunda artan sınır ötesi birleşme ve satın alma işlemleri UDY akımlarındaki artış trendinin devam edeceği öngörülmektedir. 2006 yılında Türkiye'deki uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin kompozisyonu ve ortaya koyduğu genel eğilimler, son dönemde dünya ekonomisinde gerçekleşen uluslararası doğrudan yatırım akımları ile önemli ölçüde paralellik göstermekle birlikte, geçen iki yıllık dönemde Türkiye'nin uluslararası doğrudan yatırım girişlerindeki artış, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sağladığı artışın oldukça üzerindedir. Yapılan tahminlere göre tüm dünya ekonomisinde uluslararası doğrudan yatırımlar 2006 yılında bir önceki yıla göre %34.3 oranında artarken, Türkiye'de bu artış oranı %105.7 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı UDY akımlarına ilişkin kesin veriler henüz açıklanmamış olmakla birlikte, şirket birleşme ve satın alma işlemleri ve ülke verilerine dayalı olarak UNCTAD tarafından yapılan tahminler, bir önceki yılda olduğu gibi 2006 yılında da sınır ötesi birleşme ve satın alma işlemlerinin dünya ekonomisindeki toplam uluslararası doğrudan yatırım tutarı içinde önemli bir paya sahip olduğu yönündedir. 2006 yılında birleşme ve satın alma işlemleri, Türkiye'ye gelen UDY rakamları içinde benzer şekilde artmıştır.³⁶

Grafik 2: Büyüme ve Cari Denge

Dış dünyaya eklenme finansal arbitraj sağlanabildiği ölçüde gerçekleşmiştir. Özellikle gerçekleşen milli gelirin (GMG) potansiyel milli gelire (PMG) yaklaştığı durumlarda sermaye girişlerinin düşük kur ile birlikte hem iç talebe hem de dış talebe etki ederek kısa dönemli ekonomik büyümeye katkı sunmaktadır. Bu etki cari işlem açığını artırmaktadır. Sorun buradaki girişlerin sürekliliğinin sağlanıp sağlanamayacağındaki belirsizlikle ilgilidir. Bu süreklilik sağlanıp belirsizlik bertaraf edilemezse büyüme süreci uluslararası sermayenin olmayan vicdanına terk edilmiş olacaktır. Dış ticaret rakamları ve türleri incelendiğinde ne tür bir bağımlılık ilişkisine de girildiği belli olmaktadır. Son 21 çeyrektir sürekli büyümekle övünülen ekonomide (Grafik 2) büyümenin cari denge hesabındaki açıklara bağlı olduğunu görmek mümkündür. 1990'lı yıllarda Türkiye "ılımlı" cari açıklar veren bir ülke konumundaydı. "ılımlı" boyutlu dış açıklar, hızlı büyüme yıllarında da söz konusuydu. Örneğin, büyüme hızının %9.4 ve %8.3'lük oranlara ulaştığı 1990 ve 1997 yıllarında cari açık/GSMH oranı (aynı sırayla) yüzde %1.7 ve %1.4 ile sınırlı kalmıştı. Bu saptamayı, %9.9 ve %7.6'lık büyümenin gerçekleştiği 2004 ve 2005 yıllarındaki %5.3 ve %6.3 oranlarındaki dış açıklarla karşılaştırıldığında iki dönem arasındaki farkı çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır.³⁷

36 Hazine, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar: 2006 Yılı Raporu, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara: 2007, s. 1.

37 BSB, 2007 Yılı..., a.g.e., s. 47, 54

Sonuç

2000'li yıllar boyunca Kemal Derviş'le başlayan ve IMF/DB kontrolünde devam eden ekonomi politikalarında 2006 yılında da önemli bir değişiklik, tersine dönüş olmamıştır. Uluslararası sermaye hareketlerine karşı iradi bir ekonomi politikası uygulamaktan aciz ve yüksek reel faiz-düşük kur bağlamıyla uluslararası finansal piyasalara rant aktarmaya 2006 yılında da devam etmiştir.

Bu bağlamda neo-liberal politikaların yarattığı kırılganlık artarak devam etmiştir. Özellikle de yabancı sermaye girişlerinde kontrolsüzlük ve keyfilik üçüncü nesil (reel sektör) krizlerinin alt yapısını oluşturmaya 2006 yılında da artarak devam etmiştir.

2006 yılına yansıtılmayan bir takım giderlerin ve 2006'da gerçekleşmesi mümkün olmayan ve 2006'ya özgü olan gelirler 2007 yılı için de mali disiplin adı altında hedeflenen amaçlara ulaşmayı gittikçe zorlaştırmaktadır. Vergi politikalarındaki "Deli Dumrul" durumu güncelliğini korumaktadır. Dolaylı vergilerin payı 2000-2006 döneminde artmış ve %70'ler gibi yüksek bir oranda sabitlenmiştir.

GSMH'daki artışlara rağmen, yeterli bir istihdam artışı yaratılamamıştır. Bu durum kaçınılmaz olarak büyümenin kaynaklarının reel olup olmadığını akla getirmektedir. 2006 yılında göreceli olarak işsizlik oranı değişmeden kalırken, 2006'da dahi hedefleri aşarak %6.1 olarak gerçekleşmesi, yüksek büyüme rakamlarının nerdeyse yirmibir çeyrekten devam etmesi sözü geçen olasılığı güçlendirmektedir.

2006 yılında dış ticaret dengesindeki bozulma devam ederken artan ihracata karşılık, ithalat çok daha fazla büyümüştür. Burada en temel etken ihracatın büyük oranda ithal ara malları girdilerin bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum çok daha ciddi yapısal sorunların varlığına işaret etmektedir.

Artan dış ticaret açıklarının ve cari açıkların finansmanının büyük ölçüde dışarıdan borçlanma ile gerçekleştiriliyor olması özel sektörde ortaya çıkması muhtemel reel sektör krizine zemin hazırlamaktadır. Kamunun dış borçları azalırken ağırlık özel sektörün dışarıdan borçlanmasına doğru kaymıştır. Toplamda 2006 yılında iç ve dış borç stoku ciddi oranlarda artmaya devam etmiştir.

Kaynaklar

AKP Hükümet Programı, <http://www.byegm.gov.tr/hukumetler/59hukumet/hukumet-programi.htm> 03.04.2007

- Avrupa Komisyonu (Gayri Resmi Tercüme), "Türkiye 2006 İlerleme Raporu", Brüksel, 8 Kasım 2006, SEC(2006) 1390, ss. 1-75.
- Bağımsız Sosyal Bilimciler (BSB), **2007 Yılı Raporu: 2007 İlyazında Dünya ve Türkiye Ekonomisine Bakış**, Ankara: Haziran 2007www.bagimsizsosyalbilimciler.org. 16.05.2007
- Bağımsız Sosyal Bilimciler, "2003 Başında Türkiye Ekonomisi ve AKP'nin Hükümet Programı Üzerine Değerlendirmeler", <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org>,
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı), **Dış Ticaretin Görünümü**, Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirmeler Genel Müdürlüğü, Ankara: 2006.
- Eriş Yeldan, "2001 Krizi ve Sonrasında Türkiye: Dış Borçlanma ve Spekülasyona Bağlı Büyüme Çözülürken", Haziran 2006, www.bilkent.edu.tr/~yeldane/MalatyaKurutay_Haz_2006 12.05.2007.
- Güngör Uras, "Döviz Rezervinin Faiz Yüğü Var". **Milliyet**, 15 Mart 2006.
- Güven Sak ve Ozan Acar, "2006 Mayıs Çalkantısı 2003 ve 2004'teki Çalkantılardan Nasıl Farklı", **TEPAV Politika Notu**, 2006.
- Hazine, **Uluslararası Doğrudan Yatırımlar: 2006 Yılı Raporu**, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara: 2007.
- IIF (Institute of International Finance), "Capital Flows to Emerging Market Economies", **IIF January Reports**, 2007.
- Korkut Boratav, "Dünya Ekonomisinde Değişmeler ve Türkiye'ye Yansımaları", **BSB Çalışma Raporu**, Haziran 2007.
- Maliye Bakanlığı, **2006 Yılı Ekonomik Gelişmeler**, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Ankara: 2007.
- Metin Toprak v.d., **Küreselleşen Dünyada Türkiye Ekonomisi**, Siyasal Kitapevi, Ankara: 2001.
- Mualla Öncel; Ahmet Kumrulu; Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- Nazif Ekzen, "AKP İktisat Politikaları: 2002-2006", **BSB İktisat Çalışmaları**, Kasım 2006. http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/EkzenNov06.pdf 12.05.2007
- SAE (Stratejik Araştırmalar Enstitüsü), "Ekonomide 2006 Değerlendirmesi ve 2007 Yılı Öngörüler", **SAE Ekonomi Yazıları**, Aralık 2006.
- Selahattin Tuncer, **Vergi Hukuku ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, Mart 2003.
- Serbülent Bayrak, "Yeni Kurumlar Vergisi ile Neler Değişti?", **Ekonomi**, 19.07.2006, <http://www.ekocerceve.com/haberDetay.asp?Kategori=3&haberID=11682>
- T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 58. Hükümet Programı, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/58hukümet/hukümetprogrami.htm> 03.04.2007
- T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 59. Hükümet Programı, <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/59hukümet/hukümetprogrami.htm>

03.04.2007

TUSİAD (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği), **2006 Yılına Girerken Türkiye Ekonomisi: İstikrardan Sürdürülebilir Büyümeye**, TUSİAD Y.No: T-2005-12-414, Aralık 2005.

Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/eko_program/program.pdf, 07.04.2007

Yiğit Bulut, "AKP döneminde Rant Bitmiş!" **Referans Türkiye'nin İş Gazetesi**, Para&Piyasa, 25.04.2007, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=65651&ForArsiv=1, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2007, Saat: 09.30.